

a 19. század második felében a „tudós tanár” koncepció érvényre juttatásához Eötvös Loránd egy francia mintára alapított internátust használt fel, ezzel jelentősen átalakította a tanárképzést 1895–1899 között. A szerző hangsúlyozza, hogy a tanárok tudományos képzettségének biztosítása napjainkban is releváns elvárásként jelenik meg, amelynek elérését segítheti a tanárképző internátusok státuszának helyreállítása. Persze csak abban az esetben, ha ezt az oktatáspolitikai változások nem hagyják figyelmen kívül.

Zsinka László *Középkorai történelem tankönyveink ókor- és középkor képe* című tanulmányának (332–340) aktualitását a kétszakos osztatlan tanárképzés (újra)bevezetésének tágabb oktatáspolitikai és szakmai környezete adja. A szerző a rendszerváltás óta eltelt időszak történelemtankönyveit helyezi a vizsgálat középpontjába, és – a tankönyvekben előforduló sajátosságos és visszatérő toposzok kritikai értelmezésével – az európai középkor tankönyvi képeivel kapcsolatban tesz megállapításokat. Zsinka hangsúlyozza, hogy a kétszakos tanárképzés bevezetésével talán megnyithatóvá válnak azok az intézményes csatornák, amelyek a történettudomány és a neveléstudomány intenzívebb kapcsolatán keresztül a történelempedagógia/szaktudomány számára is új rangot biztosíthatnak. A szerző gondolatait más tudományok képviselőinek is érdemes megfontolni a jövőre nézve, hiszen az oktatás fejlesztése szinte elképzelhetetlen a modern, releváns szaktudományi diskurzus nélkül. Így ez a szöveg nemcsak a fejezetet, hanem a kötetet is szakmailag releváns javaslatokkal zárja le. Követendő mintákat pedig számtalan helyről és területről elsajátíthat(na)nak az oktatás szereplői, amihez talán segítséget nyújthat a sorozat 2. kötete.

Jó gyakorlatok a tanárképzés tudós műhelyeiből

A Diszciplínák tanítása – a tanítás diszciplínái című sorozat 2. kötete a jó gyakorlat fogalma köré épül. A kötet 1. fejezetéből (*Jó*

gyakorlatok a tanárképzés műhelyeiből) azokat az írásokat mutatom be röviden, amelyek vagy a hazai, vagy a nemzetközi oktatási színterekről közölnek követendő példákat.

Az oktatás egyik legfontosabb területe a tanárképzés, ezért a hozzá kapcsolódó vizsgálatok eredményeinek prioritást kellene élvezniük, ha oktatáspolitikáról esik szó. Buda András *A portfólió készítés tapasztalatai a Debreceni Egyetemen* című szövege (25–38). egyike a kötetekben szereplő azon tanulmányoknak, amelyek felhívják a figyelmet arra, hogy a központilag meghatározott elveket (lásd 15/2006. OM rendelet 4. számú melléklet) alapul véve a felsőoktatási intézmények eltérő módon határozták meg a hallgatói portfóliók tartalmát. A helyi szabályzatok különböző számú kötelező és/vagy szabadon választott elemet írtak elő. A tanulmány egyrészt a Debreceni Egyetemen kialakított portfólió szabályozási rendszerét mutatja be – kitérve a szükséges dokumentumokra és azok értékelésére –, másrészt ismerteti egy 2014 őszén végzett kutatás eredményeit, amelyben már végzett tanár szakos hallgatókat és a portfóliók értékelésében részt vevő tanárokat kértek fel egy online kérdőív kitöltésére. A kérdőívet összesen 131-en töltötték ki. A vizsgálat eredményei azt mutatják, hogy a megkérdezett hallgatók, illetve tanárok az intézményben jelenleg kötelező dokumentumok közül kettőt tartanak kevésbé fontosnak (hospitálási jegyzőkönyvek; digitális produktumok), a legtöbb produktum beemelését pedig a portfólió készítőjére bíznák. A különböző időpontokban elkészített, észrevételekkel kiegészített óraterveknek, valamint a hallgató összefoglaló reflexiójának kötelező jellegét a válaszadók mindenképpen megtartanák, mert hosszú távon rendkívül hasznosnak ítélik őket. A tanárképzés törvényi szabályozásának – akár helyi, akár központi szinten – az ehhez hasonló eredményeket produktívan kellene felhasználnia. (A hazai tanárképzés helyzetéről lásd még például Ütöné Visi Judit *Megújuló*

hagyományok – tanárképző központ az Eszterházy Károly Főiskolán (176–182); Lükő István *A tanárképzés szervezetrendszeri sajátosságai* (159–175) vagy Radnóti Katalin és Nagy Mária *A kutatásalapú tanulás, tanítás és tanárképzés gyakorlata* (252–263) című tanulmányait a sorozat 1. kötetében.)

Az oktatást tekintve a tanárképzés *minőségének* tárgyalása mellett legalább annyira fontos (lenne) figyelembe venni a nemzetközi trendeket, amelyek irányt mutathatnak abban az esetben, ha egy ország komoly, a jelenét és a jövőjét egyaránt markánsan befolyásoló gondokkal küzd. Vincze Beatrix *Jó gyakorlatok a német közoktatásban* című tanulmányában (104–120) az ezredfordulón bekövetkezett PISA-sokkra (2000) gyorsan és megfelelően reagáló német közoktatás jó gyakorlataiból emel ki olyan programokat, projekteket, módszertani és tanulásszervezési gyakorlatokat, amelyek főként az oktatás egyéniesítését és a tanulási idő rugalmasságát tűzték ki célul, hatásuk pedig rendkívül pozitívan befolyásolta a PISA-vizsgálat eredményeit (2012). A változásoknak köszönhetően a német oktatás a nemzetközi rangsorban a 20–21. helyről a mezőny első harmadába került. Vincze szerint a kiemelt gyakorlatok (rugalmas fejlesztő év; intenzív órák; projektszeminárium és kutatószeminárium stb.) a magyar tanárképzés számára mintául szolgálhatnak és adaptálhatók lennének. A szerző bepillantást nyújt a német szövetségi állam oktatásfejlesztésének sajátosságaiba, illetve az eltérő tartományi gyakorlatokba, rávilágítva a nemzetközi méréseken egyre jobban teljesítő német sikerek okaira. A bemutatott jó gyakorlatok a német oktatási központ adatbankjából (Bildungsbericht), a releváns és korszerű szakirodalomból, valamint a szerző személyes tapasztalataiból merítenek. Vincze úgy véli, a – legtöbbször – sikeres finn oktatáspolitikát mintául vevő – reformokkal elégedett a német társadalom. A pozitívabb jövőképpé miatt szükséges lenne, hogy az oktatás legalább annyira szívügye legyen Magyarországnak, mint a német társa-

dalomnak. További nemzetközi összehasonlítáért lásd például Gál Gyöngyi *A romániai tanárképzés helyzete* című tanulmányát az 1. kötetben (150–158).

A 2. fejezetből (*Jó gyakorlatok a reáلتudományok oktatásában*) azokat az írásokat emelem ki, amelyek a mindennapi információszerzéshez, társadalmi kommunikációhoz, illetve az informális tanuláshoz is nélkülözhetetlen eszközöket (okostelefon, programcsomagok, programozási nyelvek stb.) próbálják meg integrálni az oktatás különböző színtereibe (közép- és felsőoktatás) a reáلتudományok területén.

Bécsi Zoltán, Bojda Beáta, Bubnó Katalin, Kelemené Nagy Anikó, Takács Viktor László *Blokkprogramozási nyelvek oktatása – Egy tehetség gondozó program tapasztalatai* című tanulmányukhoz (159–173) kapcsolódó programjukban markánsan építettek a fiataloknak a mobil eszközök iránt megnyilvánuló érdeklődésére. A szerzők intézményének (Debreceni Egyetem Kossuth Lajos Gyakorló Gimnáziuma) informatikai munkaközössége 2014-ben sikerrel pályázott egy új tehetség gondozó program indítására. Így lehetőségük nyílt kipróbálni egy grafikus programozási nyelvcsalád, a blokknyelvek oktatását, a Google Inc. által fejlesztett Blocklyt és a Massachusetts Institute of Technology App Inventor 2 programozási környezetét. Előbbivel szöveges feladatokat oldottak meg a diákok a számítógép-programozás segítségével, utóbbival pedig maguknak írtak programokat saját mobiljukra. A rendkívül pozitív tapasztalatok miatt a szerzők úgy vélik, a blokknyelvek – a közoktatásban csökkenő informatika-óraszámok ellenére is – alkalmasak a programozási alapok elsajátítására, hatékony, gyors és sikerélményekben gazdag módon. A hatékonyságot alátámasztja, hogy az említett tehetség gondozó program sikerrel szerepelt 2014 novemberében a Magyar Tudományos Akadémia Debreceni Atommagkutató Intézetében megrendezett *Színpadon a természettudomány 2014* elnevezésű országos rendezvényen, ahol elnyerte a National Instruments különdíjat.

Az informatikai eszközök használata a felsőoktatásban is nélkülözhetetlen, a siker azonban olykor – a szorgalom mellett – a középiskolában szerzett tudástól is függ. Buhály Attila „Seminárium 2.0”. „Open Access” folyóiratok és online kutatásmenedzsment-eszközök a felsőoktatásban című írásában (188–196) azt a kérdést járja körül, hogy hogyan lehet beépíteni a nyílt hozzáférésű (open access) folyóiratokat és adatbázisokat, valamint a különböző online kutatásmenedzsment-eszközöket (pl. Mendeley) a felsőoktatási képzési eszköztárba. Megkerülhetetlen tény, hogy a magyar felsőoktatás – különösen a vidéki egyetemek, főiskolák – az infrastrukturális elmaradottság mellett nem ritkán pénzügyi okok miatt híján vannak a legújabb szakkönyveknek, monográfiáknak. Erre kínálhatnak megoldást a szerző által bemutatott fórumok, minták. Az utóbbi években megjelenő és folyamatosan terjedő különböző online kutatásmenedzsment- és adatgyűjtési eszközök (pl. Academia.edu; Mendeley, Research Gate) ugyanis felválthatják a hagyományosan eleve gyakorlatorientált szemináriumi oktatási forma eszköztárát, az adatgyűjtéstől kezdve a produktumok megosztásáig. Az említett eszközök talán nemcsak a hallgatónak, hanem a folyamatosan pénzügyi küzdő magyar tudományos élet más szereplői számára is kínálhatnak megoldásokat.

A 3. fejezetből (*Jó gyakorlatok a humántudományok oktatásában*) azokat az írásokat emelem ki, amelyek főként a digitalizáció hatásaira fókuszálnak a humántudományok tanítását tekintve, ugyanis napjaink közoktatásában a digitális szövegek befogadása és alkotása egyaránt fontos terület. (A Nemzeti Alaptanterv már az alsó és felső tagozatos, illetve a középiskolás diákokkal szemben is elvárásokat fogalmaz meg a digitális szövegekre vonatkozóan: digitális írástudás képességének megalapozása és fejlesztése, a digitális szövegek és az IKT-eszközök adaptív használata.) A következő kiemelt tanulmányok arra keresik a választ, hogy e folyamat hogyan valósul meg a gyakorlatban.

Gonda Zsuzsa *Digitális szövegek a Nemzeti alaptantervben, a tanárképzésben és az osztályteremben* című tanulmányában (252–262) a digitális szövegek olvasási stratégiáinak osztálytermi megjelenését vizsgálja. A szerző felhívja a figyelmet arra, hogy a digitális szövegek megjelenítésére alkalmas IKT-eszközök hatékony módszertani alkalmazását a pedagógusok számára már a pedagógusképzés során meg kell alapozni. Ez azonban nem merülhet ki az IKT-kompetencia elsajátításában. A tanárképzésnek biztosítania kell(ene) a hallgatók számára a megszerzett technológiai képességek, valamint az oktatási tartalomra és módszertanra vonatkozó ismeretek együttes alkalmazásának lehetőségét is. Gonda szerint a Lee Shulman nevéhez köthető TPCK-tudás (*Technological Pedagogical Content Knowledge*) kialakítása azért fontos, mert az IKT-eszközök megjelenése az osztályteremben módosíthatja a kommunikációt a tanár és a diák között, így befolyásolhatja a különböző olvasási stratégiák tanítását is. Ezzel szemben a szerző 2012-ben végzett vizsgálata – amely tíz videóval rögzített középiskolai tanórát elemez az annotálás és a transzkripció módszerének segítségével – arra világít rá, hogy az IKT-eszközök megjelenése a tanórán még nem jelenti azt, hogy egyben az olvasási stratégiák fejlesztése is megtörténik, azaz a pedagógusok nem használják ki az eszközök nyújtotta lehetőségeket a digitális szövegek olvasásértésének fejlesztésére. A probléma megoldására a szerző irányított, illetve kooperatív komplex szövegértés-fejlesztő módszerek (255–258) adaptálását javasolja, ami azért lehet hatékony, mert a nemzetközi vizsgálatok (OECD: 2011, 2012) szoros összefüggést mutattak ki a nyomtatott és a digitális szövegek olvasásértése között.

Laczkó Mária *Digitális világ – (Digitális) magyartanár? – Új kihívások és lehetőségek a magyar nyelv és irodalom oktatásában* című írásában (275–287) – szinte Gondát kiegészítve – a modern, okostelefonok oktatásbeli felhasználását tűzte ki célul. E cél

azonban nem önkényes és véletlenszerű, ugyanis az eszköz nem szorítja háttérbe a tananyagot. Laczkóék olyan, a hangtan és a helyesírás gyakorlásához alkalmazható, a fokozatosság elvére épülő feladatsort (279–284) dolgoztak ki a középiskola 9. osztályosai számára, amelyben az okostelefon eszközként funkcionál. A feladatok többségét tanulópárok és tanulócsoportok közötti munkaformákra tervezték, gyengébb és jobb képességű tanulókra egyaránt számítva, így a diákok problémamegoldó képessége és együttműködő készsége is fejlődik. A feladatsor jól alkalmazható az auditív készség és a figyelemkoncentráció fejlesztésére, továbbá segítséget nyújthat összefoglaló órákon a tananyag hatékony elsajátításához és ismétléséhez is. A feladatsor felhasználásakor a jobb képességű csoportban a hangrögzítés technikai jellegzetességeit, a torzítási jellemzőket össze tudták kapcsolni a fizikaórán szerzett ismeretekkel. Így a tantárgyak közötti integráció sem lehetetlen. A szerző kiemeli, hogy a mintának szánt feladatokat természetesen tovább lehet fejleszteni (pl. 11. osztályosok számára a stilisztikai témakör feldolgozásában), azonban alkalmazásukhoz elengedhetetlen a fegyelmezettség, illetve a megfelelő technikai háttér biztosítása. Mivel a feladatsort a gyakorlatban is sikerrel alkalmazták, ezért jó példaként is megállta a helyét. Persze a kötet többi írásából is érdemes ötleteket meríteni.

Rövid összefoglalás

A *Diszciplínák tanítása – a tanítás diszciplínái* konferencia és a kötetek konkrét koncepciói, valamint a kiadványok jól tagolt, arányos felépítése és igényes megjelenése a szerkesztők és a szerkesztőbizottság tagjainak nagyfokú tudatosságát és szakmaiságát dicséri. A sorozat – amely 2016-ban a *Kutatások és jó gyakorlatok a tanárképzés tudós műhelyeiből* című kötettel (szerk. Károly Krisztina–Homonnay Zoltán) folytatódott – szakmai és társadalmi relevanciáját többek közt a valószínűleg 2019 szeptemberében

bevezetésre kerülő új Nemzeti Alaptanterv, illetve az osztatlan tanárképzés visszaállítása érdekében értékelése adja. Az egész társadalmat érintő, ugyanakkor az oktatás területéhez tartozó problémák, kérdések és javaslatok miatt a sorozatban megjelenő tanulmányok nemcsak a szűkebb szakma képviselőinek érdeklődésére tarthatnak számot.

Nagy Tamás

Tamás Dóra Mária **Bevezetés a jogi terminológiába a terminológus szemüvegén át**

Budapest: ELTE Eötvös Kiadó, 2017. 205 p.
ISBN: 978-963-12-8193-4
http://www.eltereader.hu/media/2017/03/JogiTerminologia_READER_opt.pdf

Az ELTE Reader sorozatban megjelent, a kiadó honlapjáról letölthető kötet a sorozat legelső terminológiai, egyben negyedik fordítástudományi témával foglalkozó könyve. A sorozat korábban megjelent, fordítással, ill. nyelvi közvetítéssel foglalkozó kötetei a következők. Horváth Ildikó: *Bevezetés a tolmácsolás pszichológiájába* (2015), Horváth Ildikó (szerk.): *A modern fordító és tolmács* (2015), valamint Varga Orsolya: *Párhuzamos fordítórakok* (2012).

Digitális sorozatról lévén szó, a „könyv” ezúttal egy pdf formátumban elérhető, gondosan szerkesztett és oldalszámokkal ellátott (tehát jól hivatkozható) alkotás, mely első-sorban táblagépen történő olvasásra készült, de más felületeken, így számítógépen is jól használható.

Tamás Dóra könyve is a sorozat egészére jellemző, tudományterületeket összekapcsoló, interdiszciplináris megközelítés jegyében íródott. Amint a kötet címe – *Bevezetés a jogi terminológiába a terminológus szemüvegén át* – is jelzi, alapvetően jogi ismeretek